

مروری بر برنامه های توسعه و عمران سواحل جنوب (قسمت آخر)

● رئیس کلی برنامه ارتباطات دریایی در سواحل جنوب را می توان به شرح ذیل خلاصه نمود:

پیش بینی و برقراری نظام دقیق و مرضی الجوانب کنترل سواحل از لحاظ رفت و آمد و تردد شناورها- ایجاد تأسیسات بندری- تأمین نیازهایی مربوط به حمل و نقل و پیش بینی و اجرای برنامه های آموزشی شاغلان این رشته.

اشاره: در آخرین بخش از سلسله مقالات «مروری بر برنامه های توسعه و عمران سواحل جنوب»، روش کلی برنامه های توسعه در نواحی ساحلی، در قالب: «برنامه های توسعه در خشکی و در دریا» و همبطور بررسیهای زیربنایی طرحهای توسعه مورد مطالعه قرار میگیرد. لازم به توضیح است که مقاله حاضر به کوشش مهندس شیبانی و مهندس خراسانی زاده دو تن از اعضاء کادر آموزشی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی تهیه گردیده است.

۴- روش کلی برنامه های توسعه در نوار ساحلی

در برنامه های توسعه نوار ساحلی، هدف کلی و اساسی، نیل به آن شرایط مطلوب توسعه اقتصادی است که در ابعاد گوناگون رشد و در همه بخشهای موجود امکانات بالقوه محیط را

بکار گیرد و آن توسعه اجتماعی و عمرانی را که متوجه به رفاه همه اقشار ساکن منطقه است، بصورت هماهنگ و متوازن فراهم آورد. این مقصود تهیه برنامه های توسعه را در ارتباط با امکانات هر دو محیط خشکی و دریا ایجاد می کند. رئیس کلی چنین برنامه ای را در دو بخش مزبور بصورت زیر می توان پیش بینی کرد:

(۱-۴)- برنامه های توسعه در خشکی- در اراضی ساحلی، برنامه های توسعه و رشد اقتصادی اجتماعی قهراً متوجه همه ابعادی است که در دیگر مناطق کشور می تواند مطرح باشد؛ نهایت آنکه هدفهای رشد را در هر بخش با توجه به شرایط اقلیمی و طبیعی منطقه و به فراخور امکانات محیط باید پیش بینی کرد. این برنامه بخشهای زیر را در بر می گیرد:

(۱-۱-۴) کشاورزی

وزراعت- در نوار ساحلی هم از جهت نوع و آمادگی زمین و هم از حیث کمبود آب، در ارتباط با رونق کشت و زرع، تنگناهایی وجود دارد. در وضع فعلی کشاورزی و زراعت این منطقه از جهت آب به نزولات جوی و تلاش مختصر در استفاده از چاهها و آبهای زیر زمینی وابسته است. قسمت اعظم زراعت منطقه متکی به دیم کاری است و در سالهایی که باران کافی و بموقع نباشد اصولاً متوقف است. استفاده از آب چاه، بفرض مطلوب و مرغوب بودن نوع آب و آبدهی کافی زمین، از نظر نصب و نگهداری و تعمیر موتور پمپ ها با دشواری هایی مواجه است که با مال بازردهی کشت و زرع منطقه را پایین می آورد. در این منطقه چه بسا که مجموعه کمبودها و مشکلات موجود از نظر تأمین آب زراعتی، کم توجهی نسبت به آماده کردن زمین و کار و تلاش در بخش کشت و زرع را

روش کلی برنامه های توسعه در نوار ساحلی و بررسیهای زیربنایی طرحهای توسعه

موجب گردیده؛ و در حال حاضر مقدار اراضی آماده برای این فعالیت ناچیز است. حال آنکه با مقداری توجه و کارروی زمین، سطح کشت را می توان افزود و به کشت وزرع رونق داد.

در نوار ساحلی با همه اهمیت منابع دریایی، از اراضی وسیع بایر، اما قابل دایر شدن منطقه، نمی توان غافل بود. ضرورت خود کفایی نسبی منطقه از جهت تولیدات کشاورزی، فرع بر نقش این بخش در افزایش درآمد سرانه نیست. بلکه بعنوان یک اصل و ضرورتی در جهت هماهنگی فعالیتهای تولیدی باید مورد توجه قرار گیرد. لذا در برنامه های توسعه اقتصادی منطقه، به بخش کشاورزی و زراعت، هم در جهت مقابله با تنگناهای موجود از لحاظ زمین و آب و هم در زمینه کاربرد تکنیک ها و روشهای مؤثر تولید و بهره برداری، و در قالب شرایط و امکانات محیط باید توجه داشت.

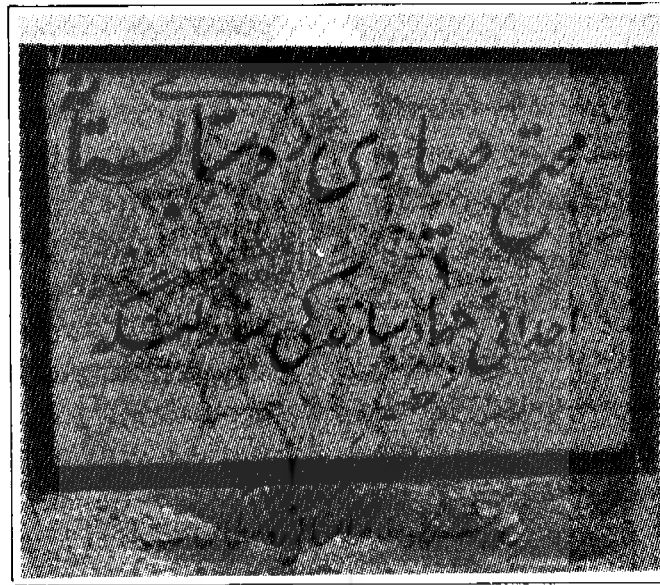
خط الرأسهای برنامه توسعه در این بخش باید به تامین آب، آماده کردن زمین، بهبود روشهای تولید و بهره برداری از طریق تشویق زراعت مکانیزه و رفع کمبودها و تنگناهای روشهای سنتی، که بی شک هنوز برای سالهای متوالی در منطقه مطرح خواهند بود، مبارزه با آفات نباتی و کنترل زیانهای ناشی از کمبودهای موجود، متوجه باشد و چارچوب برنامه های این بخش بر شرایط محیط باید بنیاد شود.

(۲-۱-۴) - دامداری و دامپروری - در استانهای جنوبی، و از جمله در نوار ساحلی، نگهداری دام و احشام در خانه ها و بهره برداری محدود از تولیدات دامی معمول است. این فعالیت

جنبه تولیدی اقتصادی ندارد و از جهت روشها و امکانات نیز خالی از نقص نیست. دامداری اهالی محل در همین مقیاس محدود از نظر تامین علوفه، محل نگهداری احشام، چیرای دام، و درمان و پیشگیری بیماریها با تنگناهای

بسیار همراه است. تأسیسات خاص دامپروری در این منطقه وجود ندارد و جنبه اقتصادی دامداری تقریباً منتهی است. لذا در برنامه های توسعه، با توجه به استعداد محیط، و هماهنگی با اقداماتی که در بخش کشاورزی در زمینه تامین علوفه و توسعه مراتع

● در نوار ساحلی با همه اهمیت منابع دریایی، از اراضی وسیع و بایر، اما قابل دایر شدن منطقه، نمی توان غافل بود. ضرورت خود کفایی نسبی منطقه از جهت تولیدات کشاورزی فرع بر نقش این بخش در افزایش درآمد سرانه نیست. بلکه بعنوان یک اصل و ضرورتی در جهت هماهنگی فعالیتهای تولیدی باید مورد توجه قرار گیرد.

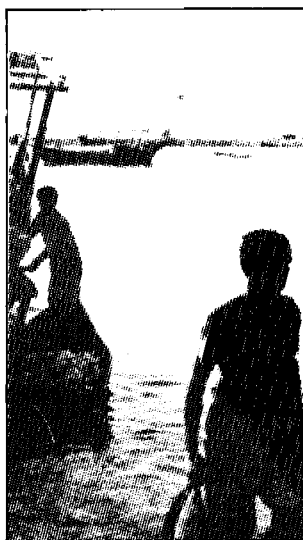
● در نوار ساحلی هم از جهت نوع و آمادگی زمین و هم از حیث کمبود آب، در ارتباط با رونق کشت و زرع، تنگناهایی وجود دارد. در وضع فعلی، کشاورزی و زراعت این منطقه از جهت آب، به نزولات جوی و تلاش مختصر در استفاده از چاهها و آبهای زیرزمینی وابسته است.

بعمل خواهد آمد، خط الرأسهای رشد و توسعه دامداری و دامپروری را در جهت رفع تنگناها و نقضهای موجود و تشویق اهالی به سرمایه گذاری در این بخش، بخصوص در بخشهای بیلاقی کوهپایه های شمالی منطقه باید منظم کرد. اتخاذ روشها و تدابیری که سطح درآمد این بخش را بالا ببرد، بصورت خود بخودی در جلب توجه اهالی مؤثر است. در این منطقه در حال حاضر نگهداری گاو و گوسفند و بز

سابقه و زمینه قبلی دارد. احداث تأسیسات دامپروری با مشارکت و همکاری گروهی و کمک دولت در سرمایه گذاری اولیه، بخصوص از جهت تامین وسایل کار و بکار گرفتن تکنیک های سالم و موجه دامداری، زمینه توسعه در این بخش را می تواند فراهم آورد.

(۳-۱-۴) - مرغداری و پرورش طیور - مرغداری منطقه در شرایط دامداری و حتی محدودتر از آن است و منحصرأ در فعالیتهای داخل خانه برای نگهداری معدودی مرغ و دیگر انواع طیور خلاصه می شود. در بخش دامداری، بویژه درآبیهای نسبتاً بیلاقی، می توان خانوارهای دامداری را سراغ گرفت که زمینه اشتغال آنها همان دامداری ابتدایی و در شرایط ساده نگهداری دام در خانه و مرتع است. اما مرغداری حتی چنین شرایط محدود اشتغال را نیز شامل نمی شود. بهره برداری از مرغداری و پرورش طیور منحصر به داخل خانه و عموماً در سطح تهیه مصارف داخلی است. در همین فعالیت محدود، کاستی ها و خسارات ناشی از تلفات طیور به چشم می خورد. با توسعه فعالیتهای زراعتی، و نیز با استفاده از امکانات صید غیرماکول دریایی، می توان زمینه تغذیه و نگهداری و پرورش طیور را در این منطقه رونق بخشید.

(۴-۱-۴) - زنبورداری و تولید عسل - زنبورداری، بصورت جنبی فعالیتهای باغداری و کشاورزی، از زمینه های کم زحمت تولیدی است. تولید عسل، فقط با مراقبت محدودی که برای نگهداری زنبور عسل ضرورت دارد، به بازده اقتصادی قابل ملاحظه می رسد و

از نظر نوع تولید در جهت تأمین مقداری از ضرورت‌های تغذیه اهمیت اساسی دارد. در منطقه مورد مطالعه، بویژه در کوهپایه‌ها و داخل باغها، که در اکثر اوقات سال رستنی‌های منطقه‌ای سراسر اراضی را فرا می‌گیرد، زمینه این فعالیت مساعد است. در طرحهای توسعه با در نظر گرفتن شرایط اقلیمی هر منطقه و امکانات موجود محلی به این بخش از تولید باید توجه داشت.

(۴-۱-۵) - باغداری و احداث جنگل - شرایط اقلیمی استانهای جنوب کشور، علیرغم بی‌آبی و کمی نزولات جوی، به سبب رطوبت هوا، با احداث جنگل و باغداری سازگار است. در گذشته به این مساله توجه نشده و آنچه در گوشه و کنار آبادیها دیده می‌شود نتیجه پاره‌ای تلاشهای تدریجی مالک زمین و رشد طبیعی است. حال آنکه منطقه آمادگی بهره‌برداری وسیع از احداث باغ و جنگل را دارد. فضای سرسبز بعضی قسمتهای این منطقه نمونه همین آمادگی اقلیمی است. در منطقه مورد مطالعه، نخل، مرکبات، و در قسمت اشجار غیرمثمر، انواع کهور، گنار،

انجیر هندی، گز و غیره رشد می‌کند و زمینه بهره‌برداری دارد. برای تهیه فرآورده‌های چوبی، و توسعه صنایع چوب، کاغذسازی و دیگر کاربردهای تولیدات درختی می‌توان باغداری و احداث جنگل را مورد توجه قرار داد.

(۴-۱-۶) - استخراج معادن - اراضی استانهای ساحلی تقریباً بکر و دست نخورده و در عین حال دارای منابع زیرزمینی غنی است. در حال حاضر در بسیاری زمین‌های اطراف آبادیها از معادن سنگ گچ و آهک در مقیاس محدود استفاده می‌شود و در بعضی روستاها و شهرها یک یا دو کوره گچ‌پزی و تولید آهک فعالیت محدود دارند و احتیاجات محلی را تأمین می‌کنند. اما از دیگر منابع زمینی استفاده نمی‌شود. در برنامه‌های توسعه امکانات محیط را از این حیث باید شناخت و با طرحهای سنجیده و تدریجی بهره‌برداری صحیح به استخراج باید دست زد. این کوشش از فراوانترین ذخایر باید آغاز شود و در مراحل اولیه بهره‌برداری به آن گونه استخراجی باید دست زد که سریعتر به نتیجه محسوس می‌رسد و در کوتاه مدت

● در نوار ساحلی، در حال حاضر نگهداری گاو و گوسفند و بز سابقه قبلی دارد. احداث تأسیسات دامپروری با مشارکت و همکاری گروهی و کمک دولت در سرمایه‌گذاری اولیه، بخصوص از جهت تأمین وسایل کار و بکار گرفتن تکنیک‌های سالم و موجه دامداری، زمینه توسعه در این بخش را می‌تواند فراهم آورد.

رونق می‌گیرد. در شروع به استخراج منابع زمینی به فراوانی و در دسترس بودن مواد زمینی باید توجه داشت.

(۴-۱-۷) - صنایع - توسعه صنایع را در منطقه مورد مطالعه از حد رشد صنایع دستی ساده مناطق روستایی کشور نیز کمتر باید گفت. در استانهای جنوب، حتی صنایع ساده مانند قالی بافی، گلیم و جاجیم بافی و حصیر بافی، که در اکثر مناطق روستایی کشور، در داخل خانه‌ها یا در کارگاههای کوچک معمول

است، رونقی ندارد و فعالیت چشمگیری دیده نمی‌شود. این کمبود معلول علتهای خاصی است و چه بسا عدم دسترسی به مواد اولیه مورد لزوم، که نتیجه کم رونقی دیگر زمینه‌های تولیدی است، یکی از مشخص‌ترین علل این نقص باشد. در زمینه فعالیتهای فنی، که زیربنای توسعه صنعت است، مانند مکانیک موتور، لوله‌کشی، فلزکاری، و حتی درودگری و ساختمان نیز در این منطقه رشد کافی دیده نمی‌شود. تعداد شاغلان کار در بخش ساختمان قابل ملاحظه است و در بسیاری موارد صنعت ساختمان زمینه غالب اشتغال با درآمد بیشتر از دیگر رسته‌ها را نشان می‌دهد و اما این وضع، از اشتغال بکار اهالی در دیگر نقاط یا در خارج از کشور ناشی می‌شود. در طرحهای توسعه این منطقه به مساله صنعت و پرشته‌های فنی و صنعتی، در مرحله اول کار در رشته‌های ساده و مورد نیاز محلی و در مراحل بعدی به زمینه تولیدی صنعت، در ارتباط با آمادگیهای محیط باید توجه داشت. توسعه صنایع مربوط به صید و تهیه ابزار و شناورها و تعمیر آنها از ضرورت‌های منطقه

شناخته می شود.

(۸-۱-۴) - بازرگانی و خدمات رونق فعالیت‌های تولیدی در زمینه‌های کشاورزی و صنعت و بخش‌های وابسته به آنها، قهرأ متضمن رشد و توسعه خدمات و بازرگانی است که ضرورت‌های مربوط به برنامه‌های رشد و توسعه را بصورت مطلوب و فارغ از کمبودها پاسخگو باشد. پیش بینی آن شرایط توسعه خدمات اداری و رفاهی که زمینه رشد و پیشرفت دیگر بخش‌ها را فراهم آورد، لازمه تکمیل برنامه‌های عمومی است.

(۹-۱-۴) - تأسیسات عمومی و رفاهی - مساله مسکن، آب، برق، شهرسازی و دیگر ضرورت‌های مربوط به رشد و افزایش جمعیت را نباید از نظر دور داشت. فراهم ساختن تأسیسات عمومی و رفاهی جمعیت حاضر و آینده از ارکان تکمیلی و کاملاً لازم توسعه اقتصادی - اجتماعی است. درارتباط با این ضرورت‌ها به خطوط اصلی طرح‌های عمومی توسعه باید توجه داشت. نهایت آنکه ویژگی‌های محیط را در فراهم آوردن این نیازها نباید فراموش کرد و آن سلسله تحولات و

دگرگونی‌هایی را که درروالهای محلی باید روی دهد، در دراز مدت و بصورت تدریجی باید شکل داد. مسأله حمل و نقل و توسعه آن نباید از نظر دور باشد، ضرورت‌های اجرایی برنامه‌های وسیع در بخش‌های نامبرده، کثرت ارتباطات و احداث و تکمیل شبکه مناسب راه‌ها و حمل و نقل را ایجاب می کند.

فراهم ساختن امکانات مربوط به خدمات آموزشی، بهداشتی، اداری، اجتماعی، با توجه به میزان رشد جمعیت و نیازهای منطقه‌ای باید در طرح‌های توسعه ملحوظ نظر باشد. با توجه به کثرت تعداد آبادیهای منطقه، نظام مرکزیت و سلسله مراتب مکانی را در ارتباط با خدمات عمومی باید ملاک عمل قرار داد. این ضرورت بررسی دقیق جهت شناخت سطح امکانات محلی هرآبادی را برای عرضه خدمات مورد نیاز آبادیهای اطراف ایجاب می کند.

(۲-۴) - دربخش دریا و منابع آن منطقه مورد مطالعه از نظر قرار گرفتن در ساحل و همجواری آن با

دریا و ذخایر فراوان دریایی، طبیعت مخصوص دارد. برنامه‌های توسعه و رشد نوار ساحلی، علاوه بر آنچه در ارتباط با خشکی و در قالب عمومی طرح‌های عمرانی از همه ابعاد مربوط به رشد و توسعه اجتماعی - اقتصادی متأثر است، از جهت ارتباط با دریا و در زمینه بهره‌برداری از ذخایر دریایی نیز شامل پاره‌ای رئوس کلی است که اگر از آنچه در ارتباط با خشکی مطرح شد مهمتر نباشند، دست کم در همان سطح اهمیت دیگر بخش‌های توسعه باید مورد توجه قرار گیرند. رئوس کلی این برنامه را در دو بعد صید و بهره‌برداری از ذخایر دریایی و حمل و نقل و ارتباطات می توان خلاصه کرد.

(۱-۲-۴) - ماهیگیری و بهره‌برداری متعادل از ذخایر دریایی - در نوار ساحلی مسأله صید در همه آبادیهای کناره مطرح است، و جز در چند بندر بزرگ، اصولاً زمینه اشتغال غالب محلی به نظر می رسد. با این وصف میزان بهره‌برداری با امکانات بالقوه منابع آبزیان و ذخایر موجود، تناسب ندارد و سطح درآمد صیادان نیز پایین تر از آنست که می توان

بدان دست یافت. احتیاج روزافزون به پروتئین غذایی در مقیاس مملکتی مطرح است. مقدار ارزی که سالانه برای تامین پروتئین مورد نیاز مصرف می شود توجه به دیگر منابع رفع این نیاز را پیش می آورد. ارزش غذایی پروتئین حاصل از ذخایر دریایی اهمیت ماهیگیری را بیش از پیش جلوه می دهد. مجموعه این علت‌ها ضرورت توسعه بخش صید و ماهیگیری را نشان می دهد. بدین سبب طرح‌های توسعه نوار ساحلی اصولاً نمی تواند و نباید از مساله صید غافل باشد. بهره‌برداری از ذخایر دریایی و تسهیل کار صید در نوار ساحلی آثار عمرانی متعددی را متضمن خواهد بود که علاوه بر اعتدالی سطح اشتغال و درآمد، از مهاجرت اهالی منطقه و روی آوردن آنها به مشاغل غیرتولیدی و تامین معاش از طریق دریافت دستمزد جلوگیری می کند و حتی می تواند جمعیت جوای کار را از دیگر آبادیها به این منطقه جذب کند و موجبات رشد بیشتر و سریعتر سواحل را فراهم آورد.

خط الرأس‌های کلی رشد و توسعه صید و بهره‌برداری از ذخایر دریایی را در بیان کوتاه بصورت

زیر می توان فهرست کرد:

— بالا بردن سطح بهره برداری و ایجاد تعادل در زمینه تولید متناسب با حجم ذخایر؛

— رفع کمبودها و کنترل موانع صید سنتی بمنظور افزایش بازده کار در هر دو جهت مربوط به مقدار تولید و سطح درآمد صیاد؛

— فراهم ساختن موجبات صید صنعتی به تناسب آمادگی محیط و تشویق عوامل کاربری کاربرد تکنیک ها و روشهای سودبخش جدید؛

— مراقبت های لازم در مورد حفظ منابع آبزیان از نظر بهداشتی و پرورشی و سلامت محیط و کنترل صید؛

— پیش بینی برنامه های آموزشی، تشویقی و کمکی برای صیادان محلی که در جهت اعتدالی سطح کمی و کیفی کار ماهیگیری مؤثر باشند؛

— برقراری نظام سنجیده و متعادل توزیع، تبدیل، و عرضه صید که از نظر اقتصادی در ارتباط با منافع صیادان و ضرورت های برنامه بهره برداری از منابع، موجه و تشویق کننده باشند؛

— کوشش در فراهم ساختن موجبات دسترسی بموقع، فراوان و حتی المقدور ارزان صیادان به وسایل و ادوات و ابزار صید و امکانات تعمیر و ترمیم وسایل در منطقه.

(۲-۲-۴) - ارتباطات و حمل و نقل دریایی - اهمیت آبهای جنوب از نظر ارتباطات نیز در خور توجه است. نوار ساحلی در مرز جنوبی علاوه بر مساله صید و بهره برداری از ذخایر آبزیان، از جهت حمل و نقل دریایی و ارتباطات مرزی نیز از امکاناتی بهره مند است، که در مقایسه با

● **بالا بردن سطح بهره برداری و ایجاد تعادل با حجم ذخایر، رفع کمبودها و کنترل موانع صید سنتی، فراهم ساختن موجبات صید صنعتی به تناسب آمادگی محیط، مراقبت های لازم در مورد حفظ منابع آبزیان از نظر بهداشتی و پرورشی، پیش بینی برنامه های آموزشی و تشویقی و کمکی برای صیادان محلی، برقراری نظام سنجیده و متعادل توزیع، تبدیل و عرضه صید از نظر اقتصادی و کوشش در فراهم ساختن موجبات دسترسی به موقع، فراوان و حتی المقدور ارزان صیادان به وسایل و ادوات صید و امکانات تعمیر و ترمیم وسایل در منطقه، خط الرأس های کلی رشد و توسعه صید و بهره برداری از ذخایر دریایی در نوار ساحلی را تشکیل می دهد.**

منابع موجود خشکی، از جهات ممیزه آن بشمار می آید. صادرات و واردات منطقه عمدتاً از طریق حمل و نقل دریایی است. شناورها در امر مسافربری داخل منطقه و تمام وسعت دریا های جنوب نقش مهم و قابل ملاحظه دارند. در برنامه ریزی به این واقعیت باید توجه داشت که قسمت مهمی از فعالیتهای جاری و روزمره ساحل در ارتباط با دریا و حمل و نقل دریایی است. مضافاً

همین فعالیتهای، بموازات دیگر بخشهای تولیدی، در تأمین در آمد محلی مقامی مؤثر دارد و باید ملحوظ نظر بوده، تشویق و تقویت شود، و در جهت مطلوب و مناسب بهره برداری قرار گیرد.

رئوس کلی برنامه ارتباطات دریایی را در ابعاد زیر می توان خلاصه کرد:

— پیش بینی و برقراری نظام دقیق و سنجیده و مرضی الجوانب کنترل سواحل از لحاظ رفت و آمد و تردد شناورها؛

— ایجاد تأسیسات بندری و فراهم ساختن تسهیلاتی که کار شناورها و پهلوگیری و سفرهای دریایی را تسهیل کند؛

— تأمین نیازهای مربوط به حمل و نقل دریایی از طریق ایجاد سازمانهای مربوط به توزیع سوخت، وسایل یدکی، موتور، تعمیرگاه و دیگر وسایل و خدمات مورد نیاز حمل و نقل دریایی؛

— پیش بینی و اجرای برنامه های آموزشی به منظور بالا بردن سطح مهارت افراد شاغل در این رشته و بالا بردن سطح کیفی فعالیتهای دریانوردی.

۵ - بررسیهای زیربنایی طرحهای توسعه

برنامه ریزی اصولاً بر شناخت محیط و ارزیابی امکانات و محدودیتهای منطقه بنیاد می شود. آشنایی با ضرورتها و استعداد های منطقه از طریق مجموعه بررسیهای مقدماتی امکان پذیر است و برداشتهای مبتنی بر همین بررسیها خط مشی های توسعه را مشخص می کنند. طرح توسعه نوار ساحلی در ارتباط با خشکی، همه بررسیهای مربوط به شناخت شرایط اقلیمی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی

منطقه را ایجاب می کند که مسایل مربوط به جمعیت و روند رشد و دگرگونی های آن، اشتغال بکار در زمینه های عمومی و خاص منطقه، وضع مسکن و خدمات عمومی و... را در بر می گیرد.

در نوار ساحلی بررسیهای مربوط به شرایط کناره در هر دو بخش صید و حمل و نقل نیز مطرح است و آن قسمت از ویژگیهای محیط که اجزاء این فعالیتهای تشکیل می دهند، باید شناسایی

مرحله نگهداری بعد از برداشت از مراحل بسیار حساسی است که با کوچکترین سهل انگاری از طرف کشاورزان زحمات یکساله را به هدر داده، موجب نابودی محصول بوسیله آفات می شود. بدین منظور در این قسمت از کتاب به طرق صحیح انبار کردن محصول در روستا با کمک وسایل ساده، اشاره شده است. در ابتدای هر بخش، «اهداف آموزشی» ارائه شده که در حقیقت بیانگر انتظارات آموزشگر از فراگیر، در میزان یادگیری مطالب است و انتهای هر بخش به توصیه های آموزشی اختصاص یافته که به استفاده مناسب و کاربردی از مطالب در فواصل مطالب نیز از عکسهای مناسب برای راهنمایی بیشتر کشاورزان استفاده شده است.

در پایان کتاب پرسشنامه ای ضمیمه گردیده تا آموزشگران با تکمیل و ارسال آن به بخش آموزش روستایی در جهت بهبود کیفیت مطالب، با این واحد همکاری نمایند.

با تشکیل واحد آموزش روستائی در جهاد سازندگی، ارائه آموزشهای مورد نیاز روستائیان به این واحد متحول گردید. در راستای این حرکت و برای ایجاد هماهنگی بیشتر در کلاسهای آموزشی، در سطح روستاهای کشور، و افزایش کیفیت و بازدهی این فعالیتها، مواد درسی و مطالب آموزشی مورد نیاز در زمینه های تخصصی در کتبی تحت عنوان «جزوه آموزشی» تدوین و انتشار می یابد که این جزوات نقش راهنمای تدریس را برای آموزشگران دارد.

اخیراً جزوه آموزشی طرح سنابل، با عنوان «روش صحیح زراعت گندم دیم» از سوی انتشارات آموزش روستائی دفتر مرکزی جهاد سازندگی و همکاری کمیته کشاورزی منتشر شده است. در این کتاب بعد از ذکر مقدمه، اصول زراعت دیم بیان شده و پس از آن به مراحل مختلف زراعت دیم به روش صحیح اشاره شده است که عبارتند از:

مرحله آماده کردن زمین، کاشت، داشت، برداشت و مرحله نگهداری بعد از برداشت.

بندر تا بازارهای مصرف و فروش؛ — بررسی در مورد شناخت و ایجاد تاسیساتی که خدمات صید و دریانوردی را در منطقه از لحاظ مدیریت و فراهم ساختن موجبات کار تسهیل کند.

مضافاً بررسی نهایی باید متوجه روشهای تلفیق بخشهای اقتصادی خشکی و دریا باشد بصورتی که از امکانات هر یک از دو محیط در وضع متعادل و متناسب در جهت افزایش کارایی بخش دیگر استفاده شود.

روشن است که ابعاد گوناگون طرح توسعه، زمینه های اشتغال در بخشهای کشاورزی، جنگل و مرتع، دامداری، پرورش طیور، صنعت، خدمات و دیگر مشاغل مربوط به بخش دریانوردی، ساخت و تعمیر شناورها، کار و فعالیت در خدمات داخل اسکله ها و تاسیسات ساحلی و بندرگاهها و تعمیرگاهها، و دیگر عملکردهای دریایی را بالا می برد. صنایع تبدیل ماهی، زمینه دیگر اشتغال در بهره برداری از آبزیان است که زمینه رشد و توسعه فراوان دارد و در حال حاضر در نوار ساحلی شکل نگرفته و لازمه توسعه صید و افزایش میزان بهره برداری سالانه است.

شوند و طرحهای توسعه را با توجه به وضع موجود پیش بینی کنند. بررسیهای لازم برای دسترسی به این شناسایی ها را در چهار چوب اطلاعات مورد نیاز برنامه ریزی بصورت زیر می توان فهرست کرد:

— تعیین تعداد صیادان شاغل کار در منطقه در هر دو روش صید سنتی و صنعتی؛

— تعیین تعداد شناورهای فعال منطقه با تفکیک کار در امر صید یا حمل و نقل؛

— تعیین شاخصهای مربوط به درآمد سرانه صیادان در هر یک از دو روش صید سنتی یا صنعتی با توجه به شرایط موجود صید و بهره برداری از منابع آبزیان؛

— بررسی بازده و شرایط اقتصادی صید و حمل و نقل دریایی در مقایسه با شاخصهای اقتصادی مربوط به فعالیتهای جاری خشکی؛

— بررسی روند افزایش درآمد سرانه از طریق استحصال تدریجی؛

— بررسی وضع شناورهای صیادی از نظر بازدهی کار و تعیین بهترین تناژ این شناورها؛

— بررسی امکانات موجود شیلات جنوب در نوار ساحلی و خدماتی که در جهت رونق صید می تواند عهده دار باشد؛

— تعیین محل های مناسب جهت احداث اسکله، موج شکن و پناهگاه؛

— بررسی مسایل زمین شناسی در نوار ساحلی و خشکی های مجاور آن؛

— بررسی میزان ذخایر دریایی و منابع مهم آبزیان و سطح استحصال آنها؛

— بررسی در مورد تعداد و نوع وسایل لازم برای حمل صید از